

ΒΑΣΟΣ
ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ

Τριάντα τέσσερα χρόνια κλείνουν σήμερα από την αποφράδα εκείνη μέρα που παραμένει αιμάσσοσα πληγή στο σώμα της Κύπρου. Με οδηγό τις μνήμες του Βάσου Λυσσαρίδη, επιχειρούμε μια ιστορική αναδρομή, με την ελπίδα ότι η μαρτυρία του θα ρίξει φως στη σκοτεινή εκείνη περίοδο.

«Δεν χρειάζεται σήμερα ηρωισμός ζωής αλλά ηρωισμός πολιτικής αντίστασης»

> «Δεν έπρεπε να επιτρέψουμε τη χουντική διείσδυση στον στρατό και την Αστυνομία»

ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΟΝΗΣ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ ΔΡΟΥΣΙΩΤΟΥ

Πώς ξυπνάτε κάθε 15η Ιουλίου; Να μην ξεχνάμε ότι το σπίτι μου βρίσκεται δίπλα στο Προεδρικό. Επομένως κάθε 15 Ιουλίου θυμάμαι τους όλμους, τις οβίδες και τους πυροβολισμούς στο Προεδρικό. Αυτός ο ενεργητικός εφιάλτης δεν με εγκαταλείπει.

-Δεν έχει αλλοιωθεί 34 χρόνια μετά; Θα είχε αλλοιωθεί αν δεν εξακολουθούσαμε να ζούμε μέσα στα δεδομένα που δημιουργήθηκαν με το πραξικόπημα που έκαναν οι ελληνοφρονιστές, διότι δεν έχουν το δικαίωμα στον τίτλο του Έλληνα, χουντικού και η ΕΟΚΑ Β και την εισβολή. Από εκεί και πέρα έγιναν πολλά λάθη και παραλείψεις ιδιαίτερα μετά την εισβολή. Κάθε στρατηγική που παρουσίαζε το Κυπριακό ως διακοινωνική διαμάχη ήταν λανθασμένη. Έπρεπε στο εδάφιο του κατηγορούμενου να έχουμε συνεχώς την Τουρκία και οι δυο αντίπαλες πλευρές να είναι Κύπρος και Τουρκία, όχι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι.

-Ο Μακάριος είχε αρχίσει τον διακοινωνικό διάλογο. Ναι, αλλά στην τελευταία του ομιλία είπε ότι «ο διακοινωνικός διάλογος διέδραμε τη χρησιμότητά του και χρησιμοποιείται από την Τουρκία ως άλλοθι». Όσοι επιθυμούν λύση του Κυπριακού θα πρέπει να στραφούν με πείσεις προς την Τουρκία διαφορετικά δεν είναι δυνατόν να εξευθεθεί η λύση και αυτή θα είναι πλέον η δική μου στρατηγική».

-Τεκμηριώνεται η σχέση της χούντας, ΕΟΚΑ Β' και CIA Αμερικής που εντάσσει το πραξικόπημα σε έναν ευρύτερο σχεδιασμό για διχοτόμηση της Κύπρου; Βεβαίως, όπως ξέρετε τελευταία έχουν δημοσιοποιηθεί ορισμένα από τα έγγραφα του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ και αυτά που εμείς λέγαμε τότε στηρίζονται στο πολιτικό μας ένστικτο, σήμερα επιβεβαιώνονται. Ο Κίσιγκερ πίστευε ότι για να λυθεί το Κυπριακό θα έπρεπε να γίνει διαχωρισμός των δυο κοινοτήτων. Θα έπρεπε επομένως να γίνει ένα πραξικόπημα, να δολοφονηθεί ο Μακάριος και να έλθει μια άλλη ηγεσία που θα ήταν πρόθυμη να συνεργαστεί με τους Αμερικανούς για μια λύση όπως αυτή περίπου που μας πρότειναν στο σχέδιο Ανάν. Η χούντα εν τη προδοτική της αφέλεια πίστεψε τον Κίσιγκερ, ότι δηλαδή θα καταλάβουν οι Τούρκοι το 20% των εδαφών και θα γίνονταν η διπλή ένωση και τη θεωρούσαν μάλιστα ως εθνικά αποδεκτή λύση. Η επιβίωση όμως του Μακαρίου δεν επέτρεψε την ομαλή εξέλιξη των σχεδίων τους. Με δικούς μας αγώνες γύρισε ο Μακάριος στην Κύπρο και έτσι αποκαταστάθηκε η νομιμότητα. Εκτοτε επανέρχονται με άλλο τρόπο, όπως το Σχέδιο Ανάν. Βασικά ήθελαν τη δημιουργία δυο κρατικών μορφωμάτων με τυπική, χαλαρή συνομοσπονδιακή σύνδεση.

-Πώς ζήσατε τα προ του πραξικοπήματος χρόνια; Η χούντα ιδίως του Ιωαννίδη πείστηκε ότι έπρεπε να απομακρυνθεί ο Μακάριος και άρχισε μια διαλυτική δουλειά εναντίον του κράτους με την ΕΟΚΑ Β, τις δολοφονίες, με πρωτομάρτυρα τον Φωτίου, τις ανατινάξεις σταθμών, τις κλοπές οπλισμού κ.λπ. Η ΕΟΚΑ Β ήταν μια εγκληματική οργάνωση αλλά θέλω να διαχωρίσω την ηγεσία από τους παρασυρμένους απλούς ανθρώπους.

-Πότε ιδρύσατε τους επικουρικούς αστυνομικούς, όπως έλεγαν τις ένοπλες ομάδες της ΕΔΕΚ; Ο Μακάριος το 1972 είχε πληροφορίες ότι επρόκειτο να γίνει πραξικόπημα. Επειδή δεν είχε εμπιστοσύνη στην Αστυνομία που είχε διαβρωθεί από τη χούντα, ζήτησε τη βοήθεια των πολιτών και είναι τότε που όρμηξε τους δικούς μου ανθρώπους και τους παρέδωσε όπλα.

-Υπήρχε το Εφεδρικό, γιατί χρειαζόταν και άλλη ομάδα; Το Εφεδρικό δεν μπορούσε να αναλάβει αστυνομικά καθήκοντα, να επανδρώσει τα αυτοκίνητα της Αστυνομίας κ.τ.λ. Είχαμε για παράδειγμα πληροφορίες ότι ο Γρίβας δεν θα επέτρεπε στους Παφίτες να

έλθουν στο μεγάλο συλλαλητήριο του '72 στη Λευκωσία. Βάλανε τους ανθρώπους μας κάτω από κάθε γεφύρι για να μην επιτρέψουν τις ανατινάξεις τους και να προστατεύσουν τους πολίτες.

-Η δημιουργία ένοπλων ομάδων δεν ξέρατε ότι θα είχε κακό τέλος; Το να βοηθάς το κράτος να ξεπεράσει μια δυσχέρεια και μια κρίση είναι καθήκον του πολίτη.

-Ήταν τα δικιά σας άτομα που αντιστάθηκαν στο πραξικόπημα το 1974; Ναι και ευτυχώς που υπήρχαν για να σώσουν την αξιοπρέπεια του τόπου. Να μην ξεχνάμε ότι τη νόμιμη αντίδραση κατά της παρανομίας η τότε Βουλή την ονόμαζε βία και αντίβια. Αυτά είναι τα μεγάλα λάθη.

-Επανεξιλημένα είχαν προειδοποιήσει τον Μακάριο ότι θα γίνονταν πραξικόπημα. Είναι γεγονός ότι υπήρχαν οι πληροφορίες και εμείς το είπαμε στον Μακάριο. Η απάντησή του ήταν γιατί να κάνουν πραξικόπημα, αφού με μια σφαίρα μπορούσαν να τον σκοτώσουν και να πετύχουν τον σκοπό τους.

-Ήταν έλλειψη πολιτικής κρίσης; Όχι. Ήξερε ότι θα υπάξει ανωμάλια, αλλά πίστευε ότι η ανωμάλια δεν θα έπαιρνε τη μορφή του πραξικοπήματος.

-Δεν θα έπρεπε να ήταν προετοιμασμένοι για παν ενδεχόμενο; Το ότι δεν υπήρχε προπαρασκευή για αντιμετώπιση του πραξικοπήματος αυτό είναι αλήθεια. Ενώ υπήρχαν οι προϋποθέσεις το πραξικόπημα να μην πετύχει, δεν λήφθηκαν τα μέτρα διότι ο Μακάριος δεν περίμενε αυτής της μορφής πραξικόπημα.

-Έστω και αν δεν περιμένεις, λαμβάνεις τα μέτρα σου για να εί-

σαι καλυμμένος. Δεν μπορεί να διαφανίσω σε αυτό.

-Το συζητήσατε μαζί του; Μα δεν συζητούσαμε τα πάντα διότι ήξερε ότι σε κάποια θέματα διαφωνούσα. Όταν έστειλε την επιστολή προς τον Γκιζίκη, εγώ δεν το ήξερα.

-Μα είπατε ο στυνός του φίλος. Ναι, άλλο γιατρός, άλλο φίλος και άλλο πολιτικό σύμβουλος. Μου έδειξε εκ των υστέρων την επιστολή και του είπα ότι κακώς έκανε.

-Μετά την επιστολή δεν περίμενε αντίδραση από τη χούντα; Νόμιζε ότι θα ήταν με δολοφονική απόπειρα εναντίον του.

-Ο Βάσος Λυσσαρίδης ήταν προετοιμασμένος; Πώς μπορούσα να ήμουν, έπρεπε να είχα τη διάρθρωση και τα μέσα πάντα με τη συγκατάθεση του νόμιμου Προέδρου.

-Τριάντα τέσσερα χρόνια μετά ποιο θεωρείτε ότι ήταν το μεγαλύτερο λάθος που οδήγησε στο πραξικόπημα; Δεν έπρεπε να επιτρέψουμε τη χουντική διείσδυση στο στρατό και την Αστυνομία. Κάτω από το σπίτι μου υπήρχε στρατόπεδο και κάθε πρωί έβριζαν τους στρατιώτες να φωνάζουν «θάνατος στον Μακάριο, θάνατος στον Λυσσαρίδη». Εγώ δεν θα τους άφηνα.

-Ο Μακάριος είχε καλές σχέσεις με τη χούντα. Διπλωματικές σχέσεις γιατί θεωρούσε ότι ακόμα και μια υπό δικτατορία Ελλάδα θα ήταν αντιστασιακή στην Τουρκία. Στην ουσία ήταν ενάντια στην χούντα. Όλα τα κόμματα της Βουλής είχαν ανοχή έναντι της χούντας εκτός από την ΕΔΕΚ.

-Ήλθε ο δικτάτορας Παπαδόπουλος επίσημη επίσκεψη στην Κύπρο. Ναι και πήγαν όλοι στο Προεδρικό εκτός από εμένα.

Στις εκλογές η επιλογή δεν είναι πάντοτε η άριστη

-Η ΠΟΙΗΣΗ είναι κομμάτι της ψυχής, ενώ η πολιτική απαιτεί κάποιες φορές και απόκρυψη της αλήθειας. Η πολιτική δεν σου επιτρέπει την πλήρη αποκάλυψη της αλήθειας. Σκεφτόμενος την ουσία καμιά φορά είσαι υποχρεωμένος να κάνεις κάποιους ελιγμούς.

-Μια τέτοια στιγμή είναι η σημερινή με την πορεία προς τις προεδρικές; Στις εκλογές η επιλογή δεν είναι πάντοτε η άριστη, ιδιαίτερα σε εποχές που πρέπει να συνεργαστούν κόμματα για να κάνουν ένα κοινό πρόγραμμα το οποίο μοιραία δεν αντανακλά πλήρως κανέναν και πρέπει να βρουν μια προσωπικότητα που δεν ικανοποιεί πλήρως όλους τους συνεργαζόμενους. Δεν το λέω για τις παρούσες εκλογές, για να μην παρεξηγηθώ αλλά γενικά.

-Με την επιλογή στέρηξης του Τάσσου Παπαδόπουλου η ΕΔΕΚ μπορεί να πληρώσει τίμημα στο ποσοστό της; Μπορεί, δεν το αποκλείω διότι η σύμπραξη είναι μια αβάρια, όμως υπάρχει ένα πρόγραμμα που είναι δεσμευμένος ο Πρόεδρος να ακολουθήσει. Οποιαδήποτε παρέκκλιση του οφείλει να σε βρει δηλαδή διαφωνούντα, όπως κάναμε εμείς σε αρκετές περιπτώσεις. Είχα πει σε ένα συνέδριο της ΕΔΕΚ ότι είτε θα γίνουμε πελατεϊακό κόμμα, είτε ιδεολογικό και θα πληρώσουμε τίμημα με το ποσοστό μας.

-Γι' αυτό σας ερωτεύονται αλλά δεν σας παντρεύονται. Ο έρωτας είναι καλύτερος από το γάμο. Βέβαια αν ο έρωτας οδηγήσει σε γάμο τότε είναι το ιδανικό.

-Θα φύγετε με αυτό τον καημό; Όχι, δεν είναι καημός. Η αγάπη που μου πρόσφερε αυτός ο λαός πέραν του δικού μου χώρου δεν είναι αξιοκαταφρόνητη, τι άλλο θέλω. Δεν βιάζομαι να φύγω από τη ζωή αλλά κάποια στιγμή που θα γίνει, θα φύγω ικανοποιημένος.

-Τι θα θέλατε να γράψει ο ιστορικός του μέλλοντος για τον Βάσο Λυσσαρίδη; Έντιμος και ποιητής.

-Πολιτικός; Εδεκτικός;

-Ποιο το μίνιμά σας για τη σημερινή ημέρα; Ότι λαοί που αγωνίζονται με μετριότητα, αλλά χωρίς πτωπάθεια επιβιώνουν. Ειδικά καλός τους Εδεκίτης να φυλάξουν ως κόρην οφθαλμού την περήφανη αξιοπρέπεια τους κληρονομιά. Στις ώρες κρίσης υπήρξαν πάντα πρωτοπόροι. Τους ευγνωμώνω για την αγάπη τους και τους κληροδοτώ μια έντιμη παράδοση.

«Έχει σημασία όχι το πώς ζεις αλλά το πώς θα πεθάνεις»

-Πώς μάθατε ότι έγινε πραξικόπημα; Με είχε πάρει εκείνο το πρωί ο ανταποκριτής της γαλλικής εφημερίδας Μοντ Ερίκ Ρουλά και ζήτησε να δει τον Μακάριο. Τον πήρα στο τηλέφωνο, μου είπε ότι ήταν με κάτι παιδιά και θα με έπαιρνε μόλις τελειώσω. Μετά από λίγο άκουσα τις εκρήξεις. Δοκίμασα να ξανατηλεφωνήσω αλλά οι γραμμές ήταν κομμένες. Ετοιμαστήκαμε με δύο συντρόφους (Μήτσιο, Τεμπριώτη και Πίτσιλο) να αντισταθούμε και να τελειώσουμε αξιοπρεπώς. Νόμιζα ότι ήμασταν περικυκλωμένοι. Πήγα στο διπλανό σπίτι και όταν ο ιδιοκτήτης μου είπε ότι κυκλοφορούσαν άνετα στους δρόμους, φύγαμε από την οδό Αγίων Ομολογητών αλλά με τελείωσε η βενζίνη στη διασταύρωση με τη Γρίβα Διγενή, την ώρα που περνούσαν τα ταנקς από δίπλα μας. Κάποιοι περαστικοί έκαναν τοίχωμα γύρω από το αυτοκίνητό μου για να μη μας δουν. Είναι κάτι που δεν το ξεχνώ. Από εκεί πήγα στην προεδρία της Λιββύς.

-Πώς μάθατε ότι ο Μακάριος ζούσε; Από τον ασύρματο με τον οποίο ήμουν συνδεδεμένος με το προεδρικό. Άκουσα τον Μακάριο που έλεγε ότι ζούσε και παρακαλούσε όποιος τον άκουγε να επικοινωνήσει με τον Ζήνωνα Ρωσίδα για να καλέσει το Συμβούλιο Ασφαλείας και να διαδώσει ότι ήταν εν ζωή. Στείλαμε κάποιον να κτυπήσει τις καμπάνες και βγάλαμε

φυλλάδια. Προσπάθησα να του μιλήσω, αλλά εκείνος δεν μας άκουγε.

-Έπρεπε να κρυβόσασταν και κατά τη διάρκεια της εισβολής; Σίγουρα κρυβόμουν.

-Είχατε καθόλου επαφές; Είδα την ηγεσία του ΑΚΕΛ στη Σοβιετική Πρεσβεία τις πρώτες μέρες του πραξικοπήματος και μου είπαν ότι ήταν στη διάθεσή μου. Όταν όμως ανέλαβε ο Κληρίδης μου είπαν ότι αποκαταστάθηκε η νομιμότητα και έπρεπε να συνεργαστούμε μαζί του.

-Συναντιθήκατε με τον Κληρίδη; Ναι αλλά με τη δικαιολογία ότι ήταν αιχμάλωτος της ΕΟΚΑ Β δεν έκανε τα πράγματα που είχαμε συζητήσει.

-Η πρώτη μέρα που κυκλοφορήσατε ελεύθερα ήταν στις 30 Αυγούστου 1974; Όχι, μια προηγουμένη μέρα όταν λέχθηκε ότι θα έμπαιναν οι Τούρκοι στη Λευκωσία.

-Τότε που ήλθαν όλοι οι πολιτικοί σε ξενοδοχείο στη Λεμεσό; Μάλιστα, ήταν η μόνη μέρα που στη Λευκωσία κυκλοφορούσαμε ελεύθερα και μπορούσαμε να πάρεις κυβερνητικά έγγραφα που άφρασαν αβύδακτα.

-Στις 30 Αυγούστου θεωρήσατε ότι μπορούσατε να κινηθείτε ελεύθερα; Κάποτε έπρεπε να εμφανιστώ. Το βράδυ είχα μείνει στο σπίτι του Δώρου Λοΐζου. Το πρωί ενώ πηγαίναμε στο γραφείο, οδήγησε ο Δώρος, καθόταν δίπλα

ναίκα και εγώ ήμουν πίσω, έγινε η απόπειρα δολοφονίας μου.

-Σήμερα 34 χρόνια μετά, εκείνη η στιγμή είναι το ίδιο έντονη; Όχι. Εκείνη την ώρα δεν αισθάνθηκα φόβο αλλά οργή, πώς είναι δυνατόν τρεις ηλιθίοι να με κάνουν να πάψω να σκέφτομαι, όχι να πάψω να υπάρχω. Εκείνα τα δευτερόλεπτα είναι ασύλληπτο το πόσα πράγματα πέρασαν από το μυαλό μου και όλα τα κύτταρα του εγκεφάλου λειτουργούσαν χωριστά. Μετά τους πυροβολισμούς έμεινα κάτω, είχα πληγές από τα τζάμια που έσπασαν και δίπλα μου υπήρχε μια λίμνη αίματος. Κάποιος ήλθε στο παράθυρο και όταν με είδε είπε «σκότωσαν τον γιατρό». Σιώπησα διότι ήξερα ότι οι δολοφόνοι ήταν ακόμη εκεί. Όπως μάθαμε αργότερα κάποιος πήρε τον τότε Διευθυντή Αστυνομίας Λευκωσίας και του είπε ότι σκοτώθηκαν οι Τούρκοι στη Λευκωσία.

-Μετά την απόπειρα είχατε πει ότι αισθάνεστε ότι η ζωή σας είναι λίγο δανεική. Ναι, αυτό είναι αλήθεια. Η ζωή μου είναι δανεική αλλά σε ένα ποίημά μου λέω ότι ο Δώρος μου στέρσε έναν όρθιο θάνατο, το να πεθάνεις για τις ιδέες. Για μένα έχει σημασία όχι μόνο το πώς

ζεις αλλά το πώς θα πεθάνεις.

-Η σημερινή εποχή είναι πρωική; Όχι, δεν χρειάζεται ηρωισμός ζωής σήμερα αλλά ηρωισμός πολιτικής αντίστασης. Ο πολιτικός ηρωισμός θέλει μεγαλύτερη δύναμη και μεγαλύτερη αντοχή.

-Δεν κουραστήκατε τόσα χρόνια να αγωνίζεστε; Υπάρχουν στιγμές που κουράζομαι, αλλά με την ποίηση γεμίζω ξανά τις μπαταρίες μου.

ζεις αλλά το πώς θα πεθάνεις.

-Η σημερινή εποχή είναι πρωική; Όχι, δεν χρειάζεται ηρωισμός ζωής σήμερα αλλά ηρωισμός πολιτικής αντίστασης. Ο πολιτικός ηρωισμός θέλει μεγαλύτερη δύναμη και μεγαλύτερη αντοχή.

-Δεν κουραστήκατε τόσα χρόνια να αγωνίζεστε; Υπάρχουν στιγμές που κουράζομαι, αλλά με την ποίηση γεμίζω ξανά τις μπαταρίες μου.